

Upphandling och genomförande av **totalentreprenader**

❖ Syftet med denna artikel är att ta upp några aspekter som involverade aktörer, beställare, entreprenörer och konsulter bör beakta vid upphandling och genomförande av totalentreprenader. Vid vår genomgång utgår vi ifrån att förfrågningsunderlaget hänvisar till **Allmänna Bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsarbeten, ABT 06**.

TEXT: ANDERS WIMERT, JAN HÅKANSSON. FOTO: YVONNE BRINCK

Vid en totalentreprenad är det entreprenören som åtar sig att både projektera och utföra det projekt som upphandlas av beställaren genom det upprättade förfrågningsunderlaget.

Grundtanken i en totalentreprenad är att beställaren i sitt förfrågningsunderlag ska ställa olika funktionskrav som bör vara samordnade med varandra. Ett funktionskrav beskrivs oftast genom att krav ställs på vissa egenskaper eller prestanda hos det aktuella projektet, exempelvis viss trafikmängd, reningseffekt eller energiförbrukning. Beställaren kan även hänvisa till ett referensobjekt, som ska ligga till grund för utformningen av det projekt som upphandlas. Om ett referensobjekt åberopas bör det ske i ett eller flera bestämda avseenden och inte genom en allmänt hållen beskrivning, som inte ger tillräckligt underlag för entreprenörens kalkylering och prissättning.

FUNKTIONSKRAV OCH TEKNISKA LÖSNINGAR

Vår erfarenhet är att beställare ofta väljer att i förfrågningsunderlaget både ange funktionskrav och tekniska lösningar för olika byggdelar. En teknisk lösning innebär att beställaren beskriver hur en del av projektet ska utföras vad gäller konstruktion, metod för utförande eller att han gör ett val av material eller vara. Att ange tekniska lösningar i ett förfrågningsunderlag för en totalentreprenad brukar kallas att beställaren upphandlar en så kallad styrd totalentreprenad. Styrningen består i att beställaren själv bestämt konstruktion, utförandemetod eller ett material som ska användas i projektet. Ju fler tekniska lösningar som en beställare redovisar i förfrågningsunderlaget desto mindre blir entreprenörens möjlighet att själv påverka utförandet genom val av egna tekniska lösningar.

KONSEKVENSEN AV STYRD TOTALENTREPRENAD

Konsekvensen av att en beställare upphandlar en styrd totalentreprenad är att han själv får ansvaret för att de av honom föreskrivna tekniska lösningarna uppfyller de funktionskrav som ställs på anläggningen eller byggnaden. Entreprenören får alltså ett ansvar för själva utförandet av de föreskrivna tekniska lösningarna, medan beställaren får funktionsansvaret. Entreprenören har ett motsvarande funktionsansvar som innebär att hans val av tekniska lösningar ska uppfylla ställda funktionskrav. Entreprenören har också ett ansvar att anpassa sina lösningar efter de tekniska lösningar som beställaren har föreskrivit. Den nu beskrivna ansvarsfördelningen mellan beställare och entreprenör framgår av ABT 06 (kapitel 1 §§ 6 och 8). Om en beställare föreskriver tekniska lösningar bör han se till att de är

byggbara och anpassade till ställda funktionskrav och även utreda och säkerställa att de fungerar tillsammans, om det skulle vara fråga om tekniska lösningar som bildar en helhet i form av en konstruktionsdel eller liknande.

TILLHANDAHÅLLA UPPGIFTER

En annan viktig aspekt vid upphandling av totalentreprenader är frågan i vilken omfattning beställaren ska tillhandahålla uppgifter i förfrågningsunderlaget om befintliga förhållanden på den plats eller i den byggnad där projektet ska genomföras. Om en offentlig beställare ska upphandla ett projekt i konkurrens bör utgångspunkten vara att beställaren tillhandahåller så mycket information som möjligt i förfrågningsunderlaget. Ofta är det okända markförhållanden som senare ger upphov till frågeställningar mellan beställare och entreprenör. Frågeställningarna kan många gånger undvikas om förfrågningsunderlaget innehåller uppgifter i form av geotekniska undersökningar som ger ett bra underlag för entreprenörens kalkylering och prissättning. I ett anläggningsprojekt kan dock förutsättningarna för att välja den bästa tekniska lösningen bli kända först när arbetena genomförs. Ett fullt klagörande i förfrågningsunderlaget är i en del fall inte heller rimligt med hänsyn till tidsåtgång och kostnader. I dessa fall kan en beställare, om han själv vill ta ett större ansvar för de risker som oklara förhållanden innebär och med bibehållande av entreprenadformen totalentreprenad, i förfrågningsunderlaget ange ett antal basförutsättningar som entreprenören kan utgå ifrån vid sin kalkylering och prissättning. Om en beställare väljer detta upplägg bör han också i förfrågningsunderlaget ange hur avvikelser i förhållande till basförutsättningarna ska regleras vid genomförande av projektet, exempelvis genom en av entreprenören prissatt mängdförteckning eller à-prislista. Vid offentlig upphandling måste en utvärdering av dessa handlingar bli för-

utsebar och göras så att alla anbudsgivare behandlas lika.

UPPGIFTER OM FÖRHÅLLANDEN

Det ska nämnas att ABT 06 bygger på att entreprenören normalt inte ska utföra några egna markundersökningar eller förstörande åtgärder i en anläggning eller byggnad under anbudsskedet, utan om sådana undersökningar ska utföras av entreprenören måste det anges av beställaren i förfrågningsunderlaget (kap 1 § 7 med tillhörande kommentarstext). I den tidigare beskrivna upphandlingssituationen bör det alltid vara beställaren som tillhandahåller uppgifter om markförhållandena m.m. Om utgångspunkten i stället är att det är fråga om en privat upphandling och om en beställare som inte regelbundet upphandlar entreprenader kan det vara lämpligt att det är entreprenören som själv utför nödvändiga undersökningar innan projektet startar.

En bra samverkan mellan beställare, entreprenör och konsulter är naturligtvis väldigt viktig, så att inblandade aktörer löpande håller varandra informerade och tar del av information som är väsentlig för en bra framdrift såväl tekniskt som ekonomiskt i projektet. Om oförutsedda förhållanden uppkommer ska beställaren snabbt kunna ta ställning till dessa och ge förutsättningar för att entreprenören och dennes konsulter ska kunna lösa de frågor som involverar projektering och utförande utifrån de ändrade förutsättningarna. För att en sådan här samverkan ska fungera krävs att parterna tidigt sätter in rätt och tillräckliga personella resurser i projektet.

GENOMFÖRANDET

När projektet genomförs ska beställaren också lämna över styrningen av projekteringen till entreprenören. Entreprenören och de av honom anlitate konsulterna behöver också ges tillräckligt med tid för att genomföra sin projektering och de bör ha ett avgörande inflytande över den tidplan som ska gälla för projekte-

ringen. Entreprenören ansvarar för att projekteringsmöten hålls och kallar beställaren samt övriga aktörer som ska involveras. Det är viktigt att ett första möte hålls innan detaljprojekteringen påbörjas. På mötet ska entreprenören redovisa hur projekteringen kommer att bedrivas, till exempel hur förslag på detaljlösningar ska kommuniceras innan de läggs till grund för produktion. Syftet är att löpande hålla beställaren underrättad om utformning, tekniska lösningar, verifieringsmetoder med mera samt ge beställaren möjlighet att lämna synpunkter och om så behövs lämna direktiv om ÄTA-arbeten.

En optimering av projekteringen anpassad till verkliga förhållanden är något som många gånger eftersträvas. Det krävs då en så kallad aktiv design som bygger på att konsulterna, i detta fall konstruktörerna, är kontinuerligt representerade på arbetsplatsen och är delaktiga i de beslut som påverkar temporära och permanenta konstruktioner. Detta förfarande skapar även en god grund för BAS-P:s arbete.

UTÖKAD SAMVERKAN

Att en bra samverkan är en viktig del för ett lyckat projekt är givet. En samarbetsform som använts under det senaste decenniet i Sverige är så kallad utökad samverkan. Fördelarna med att komma överens om en sådan samarbetsform är förhoppningsvis att ännu mer fokus läggs på just samverkan. Gemensamma möten (workshops), rätt använda, är till stor nytta i projektet där alla aktörer ska involveras och informeras om projektet och de kontraktskrav med mera som gäller. Det ska poängteras att utökad samverkan är en samarbetsform och inte någon entreprenadform. Utökad samverkan kan därför användas både i utförande- och totalentreprenader. En utökad samverkan innebär inte heller någon förändring av upphandlingsreglerna eller av ansvarsförhållandena enligt ABT 06. ■